

личности, достижение полной человечности, «помочь человеку стать настолько хорошим, насколько он способен» [3].

Личностный компонент проявляется в том, что в центре обучения находится сам обучающийся, его мотивы, цели, неповторимый психологический комплекс качеств и свойств, т. е. студент как личность. Исходя из интересов обучающегося, его способностей, когнитивных компонентов, педагог определяет учебную цель и формирует, направляет и корректирует весь образовательный процесс в целях развития его личности [4, с. 98].

Гуманизация образования, разумеется, предполагает иные, отличные от традиционных методы, формы работы. Единая методика до сих пор не разработана, и это вряд ли случится, так как само существование единой методики может навредить базовому принципу гуманистического образования, основанного на понимании уникальности каждого человека, невозможности стимулирования его развития путём использования стандартных, типичных схем. Тем не менее, очевидно, что приоритет здесь будет отдан активным, исследовательским формам работы, дискуссионным способам организации учебно-воспитательного процесса. Важным содержательным аспектом гуманистического образования является его **гуманитаризация**, которая призвана формировать целостную картину мира, духовность, личностную культуру.

Литература:

1. Ильинский И.М. О новой миссии образования // Право и образование. – 2003. – № 4.
2. Субири К. Наша интеллектуальная ситуация // Человек. – 2001. – №5.
3. Rogers C.R. On Becoming a Person. – Boston: Houghton Miffl in, 1961.
4. Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания, М., 1998.

УДК [165.745:39]:[911.373+911.375+17.023.32]

Вільчинський Ю. М.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

МІСТА І НАРОДИ У КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ ОСВАЛЬДА ШПЕНГЛЕРА

Простежується зв'язок землі та існування, символічний образ якого дорівнює селянській хаті. Мова форм та історія стилю. Народження міста, боротьба між містом і селом. Цивілізація як свято перемоги міста над селом. Світова столиця: відособлення душі міста від землі, панування "грошового мислення", формування інтелектуального кочівника і всесвітня література.

Ключові слова: земля, існування, селянська хата, місто, цивілізація, "грошове мислення".

Прослеживается связь земли и существования, символический образ которой равняется крестьянскому дому. Язык форм и история стиля. Рождение города, борьба, между городом и селом. Цивилизация как праздник победы города над селом. Мировая столица: обособление души города от земли, господство "денежного мышления", формирования интеллектуального кочевника и всемирная литература.

Ключевые слова: земля, существование, крестьянский дом, город, цивилизация, "денежное мышление".

The connection of the earth and the existence of which is equal to the symbolic image of the peasant house. Language shapes and story style. The birth of the city, the struggle between urban and rural areas. Civilization as a celebration of the victory of the city over the village. Capital of the world: the separation of the soul of the city from the ground, the rule of "money mindset", the formation of an intellectual nomad and world literature.

Keywords: earth, existence, farmhouse, city, civilization, "money thought".

Перед 800 р. над усіма землями, як сонце, що піднялося від світових столиць сходу, зійшла арабська цивілізація, — подібно до того, як свого часу постала елліністична цивілізація, сьйво якої і без всякого Александра і навіть ще до нього доходило до індусів. Александр її не пробуджував і не поширював: він рухався на Схід слідами елліністичної цивілізації, а не очолював її.

В уявленні, що мінойська культура є частиною єгипетської культури — ключ до розуміння першої.

Історія знає немало випадків, коли люди двох культур вдивлялися одне одному у вічі, тому нам відоме одне “міжкультуріє”, де виникають настрої, які можна віднести до значних явищ людської душі.

Візантія. Тут треба дуже обережно знімати культурні нашарування:

а) на початку був шар, який утворився, коли 326 р. *Константин* знову відбудував її, як пізньоантичну столицю, що її зруйнував Септімій Север;

б) згодом туди стікалися і аполлонівська “*старість*” зі Заходу, і магічна “*юність*” зі Сходу;

в) потім — шар 1096 р., коли під стінами, тепер вже пізньоарабської світової столиці, з’явилися *хрестоносці* Готфрида Бульйонського¹, у дні пізньої осені цієї цивілізації несподівано повіяло чимось весняним;

г) як крайнє східне місто античної цивілізації, воно зачарувало *готів*;

д) а тисячоліттям пізніше як крайнє північне арабське місто, воно нездоланно приваблювало до себе *росіян*, проголошуючи російську передкультуру, яку репрезентує, наприклад, храм Василя Блаженного (1555–1561).

Первісна людина — ніщо інше як *тварина*, що блукає зі своїм табуном, це неспання, що невтомно напوماцьки пізнає життя, вона — повністю мікрокосмічна, не прив’язана до місця і безрідна, вона має загострені й полохливі почуття, постійно перебуває у пошуку — що-небудь вирвати у ворожій природи. Найглибша зміна починається лише із хліборобством — тут виникає щось штучне, абсолютно невластиве мисливцям і пастухам. Адже той, хто копає й оре, прагне не грабувати природу, а змінювати її. Сіяти і садити — означає не забирати (відбирати і відвойовувати), а створювати (народжувати й плекати). Відтак сама людина перетворюється на рослину, точніше, на думку О. Шпенглера, — уподібнюється до рослини. Селянин — це людина, яка закорінена в ґрунт, що обробляє. Душа людини зливається з душею ландшафту, саме тут виникає новий і унікальний зв’язок

землі та *існування,*

нове світовідчуття швидко дає про себе знати. Природа перестає бути ворожою силою. Земля стає Матір’ю-Землею. Людина глибоко відчуває і переживає зв’язок між

посівом і *актом зачаттям,*

жнивими і *смертю,*

дитиною і *насінням.*

У цьому суттєва відмінність між мисливцем і хліборобом, перший завжди хоче убити найкращого звіра, щоб з’їсти його тіло, а зі шкури пошити шапку чи шубу, тоді як хлібороб — найкращі, добірні зерна завжди залишає на насіння. Через них, як і через свою дитину, він бачить свою перспективу.

У хтонічних культурах нова благочестивість була звернена до плідної землі, з якою

¹ *Годфруа, граф де Бульйон* (1060–1100). Граф Бульйонський і герцог Нижньої Лотарингії, який прославився під ім’ям Готфрида Бульйонського, був легендарною людиною. Глибоко віруючий християнин, досвідчений і успішний воєначальник, він брав участь у хрестовому поході, який тривав з 1096 по 1099 роки – самому першому. Подвигів за ним числилося просто неймовірна кількість, а тому графа де Бульйона з повним правом можна назвати справжнім символом Першого Хрестового походу.

людина зростається і стає єдиним цілим. Саме тоді починається мотичне рільництво, проте лише поява рала, деяких елементів орного рільництва і примітивного підсічно-вогневого комплексу та іригації дали змогу рільникам одержувати певні переваги у здобуванні продуктів харчування. І як найдосконаліший вираз цього життєвого відчуття виникає символічний образ *селянської хати*, де внутрішній її устрій і кожна риса зовнішньої форми “промовляє” про свого господаря. Тоді й відбувається перехід від круглої оселі до прямокутної форми житла, що засвідчує стійку тенденцію до повної осілості, оскільки така форма осель давала можливість добудувати житлові та господарські приміщення. Отже, селянська хата — вічний символ осілості. Сама собою вона є рослиною, що глибоко вкоренилась у “власний” ґрунт. Земля, на якій відбулося виробництво, набула нової ознаки: вона стала не лише предметом, а й результатом їхньої праці. Це і є власність у найсвятішому сенсі цього слова.

Ось передумови будь-якої культури, яка знову-ж таки, наче рослина, виростає зі свого материнського ландшафту, поглиблюючи душевну прив’язаність людини до ґрунту. Чим є для селянина його хата, тим для культурної людини — місто. Чим для хати є добрі духи, тим виявляються для міста його бог-покровитель або святий. Місто так само подібне до рослини. Як і селянинові, йому чуже все кочове, все мікрокосмічне. За цієї причини будь-який розвиток найвищої мови форм прив’язаний до ландшафту. *Ні мистецтво, ні релігія не в стані змінити місця свого зростання*. Лише за цивілізації, з її містами-велетнями (мегаполісами) знову виникає презирство до цих коренів із боку духу, який відривається від них. Цивілізована людина — це інтелектуальний кочівник, — він абсолютний мікрокосмос, цілковито безрідний і вільний духовно, як були колись вільні мисливці й пастухи. *Ubi bene ibi patria*² — справедливо до і після культури. Сьогодні, на схилі фаустівської культури, неприкаяний дух бродить серед усіх ландшафтних і мислительних можливостей. Проте між тим і тим — час, коли за п’ядь землі людина покладе життя.

Факт, що всі великі культури — культури міські — абсолютно визначальний і в повному своєму значенні належно так і не поцінований. Найвища людина другого періоду — тварина, яка розбудовує міста. Ось справжній критерій “всесвітньої історії”, який чітко виокремлює її з історії людства взагалі: *всесвітня історія — це історія міської людини*. Народи, держави, політика й релігія, всі мистецтва, всі науки ґрунтуються на єдиному прафеномені людського існування, ім’я йому — *місто*. Оскільки мислителі всіх культур самі проживають у містах (навіть якщо перебувають тілесно в сільській місцевості, як наприклад, Григорій Сковорода та Людвіг Фюєрбах), всі вони абсолютно навіть не уявляють, яка це вражаюча штука місто.

Щоб це зрозуміти, нам треба подивитися на місто очима пралюдини, яка вперше серед ландшафту помітила цю гаргару з бетону і скла, з її вулицями й площами закутими в кам’яні стіни, де кишить народ.

Справжнє чудо з чудес, так — народження *душі міста*. Це явище цілком нового гатунку, найглибше підґрунтя якого назавжди залишиться для нас таємницею, що несподівано виокремлюється із загальної душевності своєї культури. Прокинувшись, душа вибудовує собі зримає тіло з окремих споруд, кожна з яких має власну історію, відтак, постає як єдине ціле. Воно живе, дихає, зростає, набуває зовнішніх рис, внутрішньої форми та історії. Від тієї миті не тільки окремих дім, собор або палац, а й образ самого міста є предметною єдністю

мови форм та історії стилю,

які є у всій життєвій течії культури.

Очевидно, що міста і села відрізняються одне від одного не своїм розмірами, а наявністю душі. Існують дуже великі поселення, які, однак, не є містами. Це, швидше, центри краю (переважно адміністративні), але внутрішньо вони ніколи не творять світу як такого. Вони не мають душі. Суті “міста” для них не існує, це населення, що мешкає у “великому селі”. Навіть ринок, як просте місце перетину землеробських життєвих інтересів, лише зовнішньо

² Лат. “ubi bene ibi patria” — там, де добре, там і батьківщина.

відокремлює його від сіл, і зовсім не передбачає відособленого життя. Тут живуть і думають, як у селі. Велике скупчення населення лише тоді перетворюється на місто, коли людина переживає й відчуває весь край як “оточення”, як щось “інше” і собі підпорядковане. Від цього моменту сільська й міська людина — дві різні істоти. Напочатку вони цю різницю *відчують*,

потім вона над ними *тяжіє*,
і врешті-решт вони — *перестають розуміти одне одного*.

З появою такої установки з'являються справжні міста і вже стає зрозуміло, що саме вони творять основу всіх культур.

Ранній час будь-якої культури — це завжди і ранній час нового огороження міст. Тоді мало хто ще наважується більше не бути селянином. Навіть правителі, котрі ще міст не визнавали, обзаводяться дворами в укріплених помістях, які постійно кочують із місця на місце, і це є символом безумовної переваги сільської місцевості. Лише згодом міста набудуть значення постійного місця резиденції.

Почуття прив'язаності до землі, почуття рослинно-космічного ніде не заявляло про себе так владно, як в архітектурі цих крихітних ранніх міст. Саме тут, в архітектурі, можемо переконатися у тому, що будь-який великий стиль сам є рослиною: дорійська колона, єгипетська піраміда, готичний собор — суворо, доленосно “проростають” із ґрунту — це існування без неспання; іонійська колона і споруди бароко базуються на ньому — цілком пробуджені, сповнені самосвідомості, вільні й упевнені в собі. Людина в місті стає “духом”, “вільною”, вона знову уподібнюється до кочівника, водночас душа її стає вужчою і холоднішою. “Дух” є специфічно міською формою розуміючого неспання. Усе мистецтво, вся релігія й наука поволі стають духовними — і чужі селу, незрозумілим землистим селянам. Тому з цивілізацією розпочинається клімактеричний період будь-якої культури.

Вільний дух — воістину фатальне слово! — з'являється як полум'я, що пишно здіймається й миттєво прогорає. Нова душа міста промовляє новою мовою, яка дуже швидко стає рівнозначною мові культури. Уся справжня історія стилю розгортається у містах. Найбільш рання готика проростала ще з ландшафту; стиль епохи Відродження виростає вже тільки в ренесансному місті, стиль бароко — лише в місті бароко.

Протоміста готики — це справжні селянські хати, які туляться одна до одної, у тіні фортець або святилищ, і стають міськими будинками без зміни внутрішньої форми, а тільки з уваги на те, що тепер вони проростають вже з оточення не полів і луків, а сусідніх будинків.

Хрестові походи вийшли ще з духу лицарських фортець і сільських монастирів, Реформація ж — міщанка, вона проживає у вузьких провулочках, серед будинків, що стрімко здіймаються вгору. Великий епос, який розповідає про розквіт і оспівує його, належить фортеці, проте драма, у якій пробує себе неспляче життя, — це міська поезія, а великий роман, погляд вільного духу на все людське, передбачає місто — світову столицю.

Існує лише міська лірика (якщо вилучити народну пісню) і лише міський живопис і архітектура з бурхливою й короткою історією (якщо вилучити “вічне” селянське мистецтво).

Будинки всіх західних міст своїм лицем дивляться на вулиці, а всі східні, у яких жодне вікно не виходять на вулицю, повернені до неї спиною.

З давніх-давен вікна, наче очі в людини, завжди були символом душі. У всіх християнських культурах, у своїй основі вони мають хрест. Через них оселя, а відтак — культура споглядає світ, а не “виходить” у світ як через двері. Тому дуже символічним був жест російської душі — знамените “вікно у Європу”, що прорубав Петро I, зачинивши Україні двері до Європи, про що влучно нагадує нам Іван Франко, прозоро натякаючи на полтавську трагедію українського народу. Російська душа ніколи не прагла мати “двері” у Європу, щоб через них туди-сюди вільно ходити, спілкуватися, власне, жити. Вона не може і не хоче бути Європою. Чого ж вона прагне? Того, що символізує вікно (йдеться про Санкт-Петербург, бо Москва — це серце Росії) — відчужено споглядати інше життя і всім своїм єством не сприймати його...

Пушкін, як ніхто інший, точно передає найглибші порухи цієї душі:

*Отсель грозитъ мы будем шведу
Здѣсь будетъ городъ заложенъ
Назло надменному сосѣду.
Природой здѣсь намъ суждено
В Европу прорубить окно*

Відомо, ще до Пушкіна Альгортті десь сказав: “*Petersbourg est ia fenetre par iaqueii ia Rossie regarde en Europe*”³.

Росія ніколи не сприймала цієї так званої “культурної столиці”:

*И перед младшею столицей
Померкла старая Москва,
Как перед новою царицей
Порфиросная вдова*

саме тому, вже в радянський період, була, так би мовити, відновлена “історична справедливість” щодо північної столиці. Її статус просто був зведений до Ленінградської області, а, згодом, і замість “Північної Пальмири” постала “кримінальна столиця”.

Віддавна в людському зорі панує тільки картина ландшафту. Вона оформлює душу людини, вона вібує разом із ним. Один і той же такт — у людському відчутті й у шумі лісу.

Раннє місто лише засвідчує землю, воно — піднесення її образу; тільки пізнє місто кидає їй виклик. Своїм силуетом воно суперечить лініям природи. Пізнє місто тотально заперечує всю природу. Воно воліє бути чимось іншим і вищим, а під кінець виникає велетенське місто — світова столиця, місто як світ⁴, поряд із яким нічого іншого бути не повинно. Колись давно місто віддавалось ландшафтові, тепер місто прагне само його створювати, до того ж, за своїм образом і подобою.

І ось вже за межами міста з ґрунтових доріг виникають шосе, з лісів і луків — парки, з пагорбів оглядові майданчики; у самому місті витворюється штучна природа: замість джерел — фонтани, замість ставка і кушів — клумби, спроектовані водойми, підстрижені живі огорожі.

З цього феномену випливає щось набагато важливіше, ніж усе решта: і політичну, і економічну історію можна буде зрозуміти лише тоді, коли визнаємо, що на певному етапі місто щораз більше і більше відособлювалося від землі, нарешті, повністю її знецінило, а тепер воно само прагне визначати хід і сенс найвищої історії взагалі. Отже, висновок:

всесвітня історія — це міська історія.

Антична людина, з її евклідовським відчуттям буття, поняття держави пов’язує із прагненням до мінімальної протяжності й тому чимраз наполегливіше ототожнює державу з кам’яним тілом окремого полісу. Утім уже дуже швидко у будь-якій культурі з’являється тип столичного міста або головного міста. Це вже те місто, дух якого, його політичні й економічні методи, його мета й рішення панують над землею, над країною. Уся країна з її населенням стає засобом і об’єктом цього керівного духу. У всіх країнах пізніх культур великі партії, революції, цезаризм, демократія і парламент — це форми, у яких столичний дух повідомляє країні, чого їй бажати і за що їй, за певних обставин, доведеться вмирати. Тому античний форум, і західна преса — усе це тільки духовні засоби влади панівного міста: і там, і там обробляють людей.

Історія будь-якого раннього часу розгортається у багатьох невеликих центрах окремих ландшафтів. Єгипетські номи⁵, гомерівські грецькі народи, готичні графства і вільні міста колись творили історію. Проте дуже швидко політика сконцентрувалась у небагатьох головних містах, в інших же зберігається лише видимість політичного життя. Тут нічого не могла змінити навіть антична атомізація світу на міста-держави. Уже в Пелопоннеській війні політику фактично вершили Атени і Спарта, інші ж держави були лише у сфері дії тієї чи тієї політики.

³ “*Petersbourg est ia fenetre par iaqueii ia Rossie regarde en Europe*” (Петербург — це вікно, через яке Росія дивиться в Європу).

⁴ Сьогодні такими містами є — Нью-Йорк, Токіо, а колись були — Вавилон, Рим, Александрія.

⁵ *Ном* — грецька назва адміністративно-територіальної одиниці в Стародавньому Єгипті.

Нарешті, тільки римський форум стає місцем, де розгортається антична історія.

Справжня історія починається із утворення двох прастанів, які підносяться над селянством:

Протистояння знаті і великої і духовництва,
короля і дрібної знаті,
світської і васалів,
та духовної влади

є основною формою всієї ранньогомерівської, давньокитайської, готичної політики, доти, доки з появою міста, буржуазії, третього стану не зміниться стиль історії. Проте весь сенс історії концентрується тільки в цих станах, у їх становій свідомості.

Селянин споконвічно перебуває поза історією. Село лежить за межами всесвітньої історії і весь поступальний розвиток від “Троянської” до світових воєн рухається поверх цих маленьких точок ландшафту, то знищуючи їх, то живиться їх кров’ю, проте, ніколи не змінюючи його ества. Селянин — це вічна людина, не залежна від будь-якої культури, що гніздиться у містах. Він був до неї і буде після неї, тупо продовжуючи свій рід із покоління у покоління, від діда-прадіда, завжди обмежуючись земельними професіями, певними здатностями і навичками. Його містична душа, сухий практичного розсудок, вічне джерело крові, яка творить всесвітню історію у великих містах.

Теперішнє селянське благочестя є старшим від християнства. Його боги старші за будь-яку світову релігію. Звільніть селянина від тиску великого міста, і він, нічого, не втративши, повернеться до свого первісного стану. Його справжня етика, його метафізика, все, чому жодний міський вчений не надавав гідної уваги, лежать за межами всіх історій релігії й духовності. Він взагалі немає будь-якої історії.

Місто — це дух. Велике місто — це “вільний дух” і “вільні гроші”. Буржуазія, як стан духу⁶, починає усвідомлювати своє відособлене існування з протесту проти “феодальності”, тобто засилля крові й традиції. Дух перевертає трони й обмежує старі права в ім’я розуму і передусім — в ім’я “народу”, під яким тепер розуміють тільки міське населення. Демократія — це політична форма, за якої від селянина вимагають світогляду міщанина. Міський дух реформує велику релігію раннього часу і встановлює порядок із давньою вже нову станову буржуазну релігію — вільну науку. Літочислення останньої можна вести від “Нового органону” Ф. Бекона.

Тепер місто бере на себе керівництво історією економіки, запроваджуючи “поняття грошей” замість споконвічної цінності землі, яка невіддільна від селянського способу життя й мислення. Відтак “грошове мислення”, відокремивши поняття вартості від товару, назавжди ствердило перемогу міста над селом, як перемогу духу й грошей над землею. У ранні часи від села до села йшли купецькі каравани, пливли вікінги і це означало “обмін і здобич”. У пізні часи кораблі (танкери) і каравани “фур” сполучають між собою міста, і це означає “гроші”. Тепер уже село веде безнадійну оборону проти тотального панування міста:

у духовному плані — проти раціоналізму,
політичному — проти демократії,
економічному — проти грошей.

Гроші вже більше не служать розумінню економічного обміну, а підпорядковують власному розвитку весь товарообіг. Вони перестають бути мірою взаємної оцінки всіх речей, а оцінюють їх тільки стосовно самих себе. Їхній зв’язок із землею й людиною, що виростає на ній, зникає. Гроші тепер — це влада⁷, суто духовна сила, репрезентована найвищою стратою

⁶ Не плутайте з духовним станом, адже буржуазія як стан духу проголошує своїм богом “Рацио” або розум.

⁷ Колись свою знамениту “Метафізику” Аристотель розпочинав так: “Всі люди від природи прагнуть до знань” (Див.: Аристотель. Метафізика. Соч.: В 4 т. — М.: Мысль, 1976. — Т. 1. — С. 65.), потім Ф. Бекон його виправив, що “знання і могутність людини збігаються”, а від часів Т. Гоббса стало очевидним, “що всі люди прагнуть до

економічно активних людей⁸, від яких ми настільки залежні, як колись були селяни, залежні від землі. Сьогодні констатуємо факт існування “грошового мислення”, подібно до того, як існує математичне і юридичне мислення.

Проте ґрунт дійсний і природний, а гроші щось абстрактне і штучне. Це означає, що первісна неміська економіка залежала від космічних сил, від ґрунту й клімату, породи людей, тоді як гроші для людини (за Аристотелем економічної тварини), стали формою діяльного неспання, яка не має в існуванні більше ніякого коріння. На цьому базується “диктатура грошей”, їх колосальна влада над будь-якою цивілізацією, яка починає свій розгін.

Нарешті, виникає світова столиця, цей жахливий символ і схованка вивільненого духу. Світові столиці, дуже обмежені числом, гігантські міста всіх зрілих цивілізацій, які ніколи не сплять і зневажають материнський ландшафт своєї культури, дискредитують його, зводячи все інше до поняття “провінції”. Тепер же провінція: і село, і мале місто, і місто велике, за винятком цих двох або трьох пунктів на глобусі Землі. Немає більше дворян і буржуазії, немає вільних і рабів, немає греків і варварів, немає правовірних і невірних, є лише мешканці світових столиць і провінціали⁹.

Найпершими світовими столицями були Вавилон і Фіви; в античності — Александрія, а стара Еллада в мить перетворилася на глуху провінцію, і ні Рим, ні Візантія не змогли потиснути її з цього міста; у XVII ст. провідне місце посідали габсбурзький Мадрид і Папський Рим, доки не були зведені до рівня провінції світовими столицями — Лондоном і Парижем; якщо минуле століття пройшло під знаком піднесення Нью-Йорка, то сьогодні в повний голос заявляють про себе Токіо і Пекін як світові столиці. Життєвий шлях будь-якої великої культури закінчується цим кам'яним колосом, ім'я, якому — “світова столиця”. Ця кам'яна гаргара є абсолютним містом. Його споруди більше не є нащадками споконвічних селянських осель, із яких колись почалась культура. Це, швидше, житло в чистому його вигляді, воно створене не кров'ю, не метою, не почуттями, а духом економічного підприємництва.

Культура йде від землі й починається вона зі стародавньої селянської хати. Зв'язок із землею не зникає доти, доки вогнище, у благочестивому сенсі цього слова, залишається справжнім і значущим центром тяжіння сім'ї. Лише коли втраченим виявляється і це, і маса квартиронаймачів і постояльців починає вести блукаюче існування у цьому морі домів, як мисливці й пастухи передчасся, формування інтелектуального кочівника можна вважати закінченим.

Закам'яніла історія гігантського міста символізує епоху, коли закінчується органічне зростання і починається неорганічне, а відтак безмежне нагромадження, що сягає за горизонт.

Справжнє античне місто не бажало розширюватися, але щораз більше і більше ущільнювалося: його вулиці вузькі й тісні, вони не були для спішного пересування. Місто було єдиним тілом, щільним і круглим. У 74 р. периметр імператорського Риму становив сміхотворну довжину — 19,5 км. Колесо долі котиться до свого кінця; народження міста тягне за собою і його смерть.

<i>Початок</i>	і	<i>кінець,</i>
<i>селянська хата</i>	і	<i>міський квартал</i>
співвідносяться як <i>кров</i>		<i>і камінь.</i>

Проте ж не даремно “час” означає собою факт безповоротності.

“Занепад античності” закінчився ще задовго до нападу германських кочових народів і цей факт слугує найкращим доказом, що каузальність немає нічого спільного з історією.

Якщо ранні часи означають народження міста із землі, пізні часи — боротьбу між містом

влади”, а гроші — лише інобуття влади.

⁸ Сьогодні — це Давоський форум.

⁹ Не слід забувати про те, де вперше з'являється на світ слово *provincia*: так римляни означували державно-правовий статус Сицилії, з підкоренням якої вперше відбувається пониження провідного колись ландшафту до простого об'єкта своєї політики.

і селом, то цивілізація — перемогу міста, коли воно відокремлюється від ґрунту і від чого гине само.

У будь-якій культурі мова форм сукупно з історією її розвитку прив'язані до споконвічного місця (ландшафту), на протигагу їм будь-яка цивілізація скрізь почувається як вдома, і там, де тільки вона з'являється, починається безмежне її поширення.

З романтикою для нас починається те, що Гете пророчо назвав *всесвітньою літературою*: це провідна література світових столиць.

Те, що поширюється — це вже не стиль, а смак, ніякі не справжні звичаї, а манери, і не народний костюм, а мода. Тому-то віддалені народи можуть не тільки засвоювати “вічні досягнення” певної цивілізації, але й у власній редакції трансформувати їхні долі.

Це поширення охоплює три чіткі етапи:

- відокремлення від культури через культивування бездомішкової цивілізованої форми — заціпеніння. На цьому ступені всі питання життя, а саме: життя аполлонівської, магічної, фаустівської людини, продумані до кінця і доведені до остаточного знання або незнання; ніхто більше не бореться за ідеї, остання ідея — це ідея самої цивілізації, що сформульована у всіх своїх основних моментах, а також закінчені — у проблемному сенсі — техніка й економіка;

- історія цих цивілізацій — лише видимість, що стосується також усіх великих міст, обличчя яких постійно змінюється, не стаючи іншим;

- античність, точніше еллінізм, — це єдиний приклад цивілізації, перерваної у момент своєї найвищої зрілості; незважаючи на це, германці знищили лише поверховий пласт форм, замінивши його життям власної передкультури. У церковних святах на півдні Італії сьогодні ще можна помітити античні й доантичні культури, і повсюди — божества святих, у пошануванні яких, попри їхні, католицькі імена, помітно античний відбиток.

УДК: 130.122+366.01

Добридень О. В.

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України», м. Дніпропетровськ

НАУКОВИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ СПОЖИВАННЯ

У статті аналізуються першопричини сучасних цивілізаційних викликів, які окрім вже спричинених або діючих руйнівних проєктів призводять до подальшого зростання невизначеності майбутнього. Йдеться передусім про культурно-духовний вимір наукового співтовариства, про етичну виправданість впровадження наукових технологій, про співвідношення людяності і економічної рентабельності науки.

Ключові слова: науковий та соціокультурний діалог, суспільство споживання, якість життя, технологічний прогрес, ілюзія досвіду, маніпуляція, національна безпека.

В статье анализируются первопричины современных цивилизационных вызовов, которые кроме уже причиненных или действующих разрушительных проектов приводят к дальнейшему нарастанию неопределенности будущего. Речь идет, прежде всего, о культурно-духовном аспекте научного сообщества, о этической оправданности внедрения научных технологий, о соотношении человечности и экономической рентабельности науки.

Ключевые слова: научный и социокультурный диалог, общество потребления, качество жизни, технологический прогресс, манипуляция, национальная безопасность.

In the article the root causes of modern civilization calls that are caused by or in addition to the existing destructive projects leading to further increase the uncertainty of the future are analyzed. It is primarily about the cultural and spiritual dimension of the scientific community about the ethical